

ساده مثل سافت

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
دکتر یونس شکرخواه

پژوهشگر ارشد ارتباطات و روزنامه‌نگاری

رتال جامع علوم انسانی

اخبار بینجامد.

یک پرسش

سافت نیوز همان سبک تاریخی است؟ به یک دلیل ساده، یعنی به خاطر مخالفت شدید عده‌ای از روزنامه‌نگاران و نظریه‌پردازان عرصه نقد خبر با سافت نیوز، می‌توان گفت سافت نیوز شکل تازه سبک تاریخی نیست و افزون بر آن، اگر از تصویرگرایی و جزئیات‌نگری در سافت نیوز

ارائه می‌کند؛

- در دسرهای در انتظار ماشین چاپ نشستن و از دست دادن زمان در جهت کهنه‌شدن خبر که راه حل آن تا حدودی تکیه به تحلیل است (امکانی که سافت نیوز در اختیار می‌گذارد و هرم وارونه دشمن آن است)؛

- زمانه عوض شده، بحث نرم‌افزار و سخت‌افزار می‌تواند به نرم‌اخبار و سخت

ابتدا چند نکته کلی را طرح می‌کنم و بعد می‌روم سر اصل مطلب:

حضور سافت نیوز (نرم‌خبر) در عرصه خبر به‌طور عمده یک اجبار بوده و نه یک انتخاب:

- ضرورت رقابت با رسانه‌های دیداری پخش مستقیم نظیر **BBC**، **CNN** و...؛

- ضرورت رقابت با اینترنت که تار و پود رویدادها را در یک چشم‌به‌هم‌زدن

**بحث تقابل
دو شیوه
سخت‌نویسی
و نرم‌نویسی
اساساً یک
بحث انحرافی
و بی‌پایه است
و این «رویداد»
است که سبک
نوشتن را به
روزنامه‌نگار
تحمیل می‌کند.**

بگذریم، دیگر هیچ چیز آن شبیه به سبک تاریخی نخواهد بود.

خبر یا گزارش؟

سافت‌نیوز، خبر است یا گزارش؟

اگر سافت، گزارش بود که اسمش را نیوز نمی‌گذاشتند!

اما در عین حال قبول دارم که ماهیت سافت نیوز هنوز مبهم است؛ نه برای ما، که در دنیا هم هنوز بر سر ماهیت آن توافق روشنی به چشم نمی‌خورد. البته در دنیای روزنامه‌نگاری مدرن، انتقادهای ضد سافت‌نیوز به تکنیک و ساختار سافت‌نویسی مربوط نمی‌شود و مخالفان تیفوسی سافت‌نیوز دقیقاً می‌دانند کجا را هدف گرفته‌اند؛

روزنامه‌نگاری انتقادی متکی به سافت‌نویسی.

سافت‌نیوز + روزنامه‌نگاری انتقادی = آلیاژ خطرناک!

روزنامه‌نگاری انتقادی در واقع در قیاس با جریان غالب روزنامه‌نگاری جهانی، یک نوع روزنامه‌نگاری آلترناتیو و رادیکال است و این برای کانون‌های قدرت و ثروت پدیده خوشایندی نیست؛ چرا که با اتکا به عناصر خبری تحلیل (why) و تشریح (how) که جزء تأکیدهای نرم‌نویسی است، دست به افشاگری می‌زند و باز از آنجایی که در سافت‌نویسی به جای تکیه به یک منبع رسمی، به چندین منبع استناد می‌شود- که می‌توانند منابع غیررسمی هم باشند- غلظت مخالفت کانون‌های قدرت و ثروت با آن افزایش می‌یابد. آنها می‌گویند سافت‌نیوز، دمکراسی را تضعیف می‌کند.

احتمالاً با این توضیحی که دادم، ریشه مخالفت دولتمردان و روابط‌عمومی‌های دولتی در غرب هم با سافت‌نیوز روشن‌تر و معنادارتر می‌شود.

اجازه بدهید کمی بیشتر به ماهیت سافت‌نیوز نزدیک شوم. گفتم که ابتدا چند نکته کلی را طرح می‌کنم و بعد خیلی زود می‌روم سر اصل مطلب.

سافت‌نیوز: نمای متوسط

سافت‌نیوز برخلاف هرم وارونه، اسیر زمان نیست و بیشتر به محرکه‌های اصلی رویدادها و به سمت و سوی آنها می‌پردازد؛ دست به تجزیه و تحلیل می‌زند؛ سعی می‌کند راه‌حل پیشنهاد کند، از ضرورت تغییر می‌گوید و جوری دیگر هم نوشته می‌شود تا مخاطب خسته نشود و با اشتیاق سوژه را دنبال کند.

باز هم پرسش

نوع نوشتن و به عبارت بهتر، سبک نوشتن یک خبر را خود رویداد تعیین می‌کند یا روزنامه‌نگار؟
حواستان باشد که این رویداد و ماهیت آن است که سبک نوشتن را به روزنامه‌نگار تحمیل می‌کند و انتخاب سبک در خبرنویسی، مثل همه عواملی که تعیین‌کننده پوشش بهتر یک رویداد است (تازگی، دربرگیری، تمایل مخاطب، رقابت و ...) اختیاری نیست. بنابراین، می‌توان گفت که بحث تقابل دو شیوه سخت‌نویسی و نرم‌نویسی اساساً یک بحث انحرافی و بی‌پایه است و این «رویداد» است که سبک نوشتن را به روزنامه‌نگار تحمیل می‌کند.

چطور باید نوشت؟

دارم به اصل مطلب نزدیک می‌شوم. بروید اگر هست برای خودتان یک فنجان چای یا قهوه بیاورید. آمدید؟ ...

نوشتن به شیوه سافت‌نیوز آسان است به شرط اینکه آداب آن را درست فرا بگیریم.

فرض من در این نوشته بر آن است که خواننده این متن از پیش با نوشتن به سبک هرم وارونه آشناست. پس با این پیش‌فرض ابتدا باید بگویم:

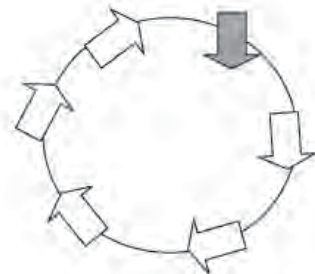
۱. نوشتن به شیوه سافت‌نیوز مناسب پوشش رویدادهایی نیست که ظرف ۷۲ ساعت معروف روزنامه‌نگاری نوشتاری رخ می‌دهند (دیروز، امروز و فردا)؛ زیرا برای پوشش رویدادهایی از این دست، فرصت مانور نداریم و باید هر چه سریع‌تر آنها را نوشت. به دیگر زبان، اگر رویداد تحت

پوشش شما مربوط به روز قبل یا امروز و یا فرداست، بهترین سبک برای نوشتن آن همان هرم وارونه است (دایناسورها هنوز طرف توجه هستند! دلیل: پارک ژوراسیک!)

۲. اعتراف می‌کنم که حتی رویدادهای مربوط به ۷۲ ساعت را هم می‌شود به شیوه سافت نوشت، اما برای تازه‌کارها بسیار پرریسک است. (یعنی دارم تا حدودی اعترافم را پس می‌گیرم!)

ساختار دایره‌ای شکل سافت‌نیوز
سافت‌نیوز برخلاف هر وارونه که اسمش هم قیافه آن است، ساختاری دایره‌ای شکل دارد.

به عبارت بهتر اگر بخواهم تصویری کلی از سافت‌نیوز به دست‌دهم، به این صورت خواهد بود:

پیکان سیاه در این تصویر نقطه شروع نوشتن است و پیکان‌های سفید مسیری است که نوشتن در آن ادامه می‌یابد.

توضیح بیشتر: در سافت‌نیوز باید خبرنگران را جایی ختم کنید که آن را شروع کرده‌اید؛ یعنی اهمیت پاراگراف آخر در سافت‌نیوز به همان اندازه پاراگراف اول است و این حالت برخلاف هرم وارونه است که هرچه به انتهای آن می‌روید، به دادن اطلاعات کم‌اهمیت می‌پردازید. عبارت «شایان ذکر است» و «لازم به یادآوری است که» خاطرتان هست؟! (یعنی دارم ته می‌کشم!)

پس تکرار می‌کنم که در سافت‌نیوز باید خبرنگران را در جایی به پایان برسانید که آن را آغاز کرده‌اید.

- هنوز گنگ است؟
بیشتر توضیح می‌دهم، اصلاً با یک مثال

چطورید؟

فرض کنید پاراگراف اول من در خبری که می‌خواهم آن را سافت بنویسم این باشد:

حتی با معیارهای عراقی‌ها، امروز خونین‌ترین روز بغداد بود.

خب، حالا با این شروع باید بعد از ارائه اطلاعات مربوط به رویداد به فکر پایان‌بندی خبر بود که گفتم به اندازه شروع آن اهمیت دارد.

آیا روزهای خونین‌تر در راه است؟
این می‌تواند یک پایان‌بندی مناسب باشد، چون به همان بحث پاراگراف اول مربوط است.

امروز باید در تاریخ بغداد دفن شود و به آینده کشانده نشود. آیا عراقی‌ها در معیارهایشان تجدیدنظر خواهند کرد؟

خب، این هم یک پایان‌بندی مناسب دیگر است که مثل پایان‌بندی قبلی باز هم به همان بحث پاراگراف اول مربوط می‌شود و این یعنی ساختار دایره‌ای و بازگشت به نقطه آغازین خبر در سبک سافت‌نیوز.

عناصر تشکیل‌دهنده سافت‌نیوز

سافت‌نیوز از چند عنصر اصلی تشکیل می‌شود که در زیر یک به یک به آنها می‌پردازم و سعی می‌کنم معرفی این عناصر را با ارائه مثال‌های عملی همراه کنم. فقط اضافه می‌کنم که مواد مورد استفاده‌ام در نوشتن این خبر به سبک سافت‌نیوز، علی‌القاعده فرضی هستند و هرگونه شباهت اشخاص زمان‌ها و مکان‌ها کاملاً تصادفی است!

راوی اول شخص: حرفه‌ای‌های سافت‌نویس ترجیح می‌دهند خبرشان را از ابتدا تا انتها به شیوه راوی اول شخص بنویسند که به آن «شیوه شاهد عینی ۴» هم می‌گویند.

من در پایتخت عراق بودم، در قلب خونین‌ترین روز بغداد. هجده عراقی در آتش انفجار سوختند و نمی‌دانم چند مجروح را از میانه راه بیمارستان

به گورستان شهر برده‌اند...

این شروعی دیگر برای همان خبر فرضی موردبحث است که این بار به شیوه راوی اول شخص کلید خورده است. نوشتن به شیوه راوی اول شخص کاری بسیار دشوار است و در واقع شاید دشوارترین بخش سافت‌نویسی باشد و به همین خاطر هم هست که فقط و فقط حرفه‌ای‌های نامدار به این شیوه می‌نویسند و تازه‌کارها همان روایت سوم شخص را اما با ادبیتای غیرکلیشه‌ای دنبال می‌کنند.

چندمنبعی بودن: سافت‌نیوز برخلاف هرم وارونه که به‌طور عمده فقط به اتکای یک منبع نوشته می‌شود و آن منبع هم غالباً یک سخنگوی رسمی است، با اتکا به منابع متعدد نوشته می‌شود که الزاماً هم منابع رسمی نیستند و غالباً آمیزه‌ای از منابع رسمی و غیررسمی در آن حرف می‌زنند. (حرفه‌ای‌ها و آلترناتیوها برای ضربه‌زدن بهتر به روایت‌های رسمی از رویدادها به‌طور عمده منابع غیررسمی تکیه می‌کنند.)

عبدالقادر سمیر ۶۲ ساله که شیشه‌های رستورانش در اثر انفجار فروریخته، درباره این انفجار که در ساعت ۱۱:۱۰ دقیقه صبح شنبه در ضلع شرقی میدان تحریر بغداد رخ داد، می‌گوید: «صدای فریادها، شوک انفجار را بیشتر کرد و من خودم چند مجروح را قبل از اینکه آمبولانس‌ها برسند با کمک مردم به بیمارستان فرستادم.»

«هدف اصلی این انفجار یک کاروان نظامی بوده است.» این را سخنگوی سفارت آمریکا در بغداد می‌گوید که به ماشین محکومیت تبدیل شده است. او دقیقاً پس از انفجار، این بمب‌گذاری را محکوم کرد.

از هنگام تشکیل دولت جدید عراق، این کشور دستخوش موج حملات انتحاری قرار گرفته و در جریان این حملات تاکنون دست‌کم ۳۷۰ نفر کشته و صدها نفر مجروح شده‌اند.

«برادران شما از سازمان القاعده، یک

**سافت‌نیوز برخلاف
هرم وارونه، اسیر
زمان نیست و بیشتر
به محرکه‌های اصلی
رویدادها و به سمت و
سوی آنها می‌پردازد؛
دست به تجزیه و تحلیل
می‌زند؛ سعی می‌کند
را محل پیشنهاد کند، از
ضرورت تغییر می‌گوید
و جوری دیگر هم نوشته
می‌شود تا مخاطب خسته
نشود و با اشتیاق سوژه
را دنبال کند.**

خودروی بمب‌گذاری‌شده را در میدان
تحریر در بغداد قرار دادند که منجر به
انهدام چند خودرو اشغالگران و هلاکت
شماری از نظامیان آنها شد.»

این سطور از بیانیه‌ای است که از سوی
گروه تروریستی ابومصعب‌الزرقاوی در یک
پایگاه اینترنتی منتشر شده و خبرگزاری
فرانسه آن را از دبی مخابره کرده است.
برای دستگیری ابومصعب‌الزرقاوی ۵۲
میلیون دلار جایزه تعیین شده است.

اما بشارالحسن عضو سازمان پزشکان
بدون مرز و پزشک بیمارستانی که چند
تن از مجروحان در آن بستری شده‌اند،
می‌گوید: «تا به حال در چند کانون
بحرانی جهان بوده‌ام، اما این قدر فاجعه
پیایی را در هیچ جا ندیده‌ام.»

حالا بیاییم منابع خبری مورد استفاده
را تا اینجا مرور کنیم: عبدالقادر سمیر،
سخنگوی سفارت آمریکا، سازمان القاعده،
خبرگزاری فرانسه و بشارالحسن پزشک.

پس زمینه‌ها: یکی دیگر از عناصر
مورد استفاده در سافت‌نیوز، پس‌زمینه
یا همان بک‌گروند است. پس‌زمینه در
سافت‌نویسی، برخلاف هرم وارونه که
فقط در پایان خبر می‌آید تا بعد هم به
خاطر کمبود جا از انتهای خبر حذف
شود! (چه نقش باشکوهی!) در سراسر
خبر پراکنده است. پس‌زمینه‌ها به کمک
سافت‌نیوز می‌آیند تا گره‌های کور را باز
کنند، جزئیات بیشتری از زمان‌ها، مکان‌ها
و آدم‌ها به خواننده بدهند و گاه خبر را
رنگ‌آمیزی کنند تا از کسالت و تکرار
بکاهند و رویداد را بهتر توصیف کنند.

- آیا در همین خبر پس‌زمینه داشتیم؟
بله، داشتیم. زیاد هم داشتیم:
خونین‌ترین روز، ۶۳ ساله، ضلع شرقی
میدان تحریر، دقایقی پس از انفجار، ۳۷۰
کشته و صدها نفر مجروح، ۲۵ میلیون
دلار جایزه و عضو سازمان پزشکان بدون
مرز.

نقل قول مستقیم: نقل قول مستقیم
هم از دیگر عناصر سازنده و مورد اتکای
سافت‌نویسی است. از دیدگاه هواداران

سافت‌نیوز، نقل قول مستقیم به خبر
جان می‌دهد و حضور عامل انسانی را
در آن تقویت می‌کند. نقل قول مستقیم
برای سافت‌نیوز حکم صدای سوژه را در
خبرنویسی رادیو دارد.

- آیا در همین خبر نقل قول مستقیم
داشتیم؟

بله، داشتیم، چند بار هم داشتیم:
- «صدای فریادهای شوک انفجار را
بیشتر کرد و من خودم چند مجروح را
...»

- «هدف اصلی این انفجار یک کاروان
نظامی بوده است.»

- «برادران شما از سازمان القاعده، یک
خودروی بمب‌گذاری‌شده را در میدان
تحریر ...»

- «تا به حال در چند کانون بحرانی
جهان بوده‌ام، اما این قدر فاجعه ...»

زبان غیررسمی: زبان سافت‌نیوز،
خشک و رسمی نیست. در مرحله اول، این
حضور نقل قول‌های مستقیم است که از بار
رسمی بودن واژه‌ها و کلیشه‌های رایج در
خبرنویسی کم می‌کند. خود روزنامه‌نگار
هم در مرحله بعد با پرهیز از تکرار واژه‌ها
و با استفاده از واژه‌های بدیع‌تر و حتی
با استفاده نسبی از چاشنی طنز از شدت
رسمیت زبان خبر می‌کاهد. باید مواظب
باشید که در کاربرد زبان غیررسمی دچار
افراط نشوید. این یکی از پاشنه آشیل‌های
سافت‌نیوز است.

- انگار یادم رفت بقیه خبر را ادامه
بدهم. کجا بودیم؟! (نمونه‌ای از زبان
غیررسمی!)

راجر نواک، تحلیل‌گر امور خاورمیانه
می‌گوید: «گرچه کارشناسان مشغول
بررسی این نکته هستند که انفجار کار
عوامل وفادار به دولت سابق صدام حسین
بوده یا پیکارجویان اسلام‌گرایی که احتمالاً
با شبکه القاعده به رهبری اسامه بن لادن
در ارتباط هستند، اما نوع انتخاب اهداف،
خلاقیت در طراحی و اجرای عملیات
انفجاری که با استفاده از وسایل مختلف
صورت می‌گیرد؛ شماری از صاحب‌نظران

را به اندیشه احتمال دست داشتن دخالت خارجی واداشته است.»

اگرچه هر حدس و گمانی در این زمینه می‌تواند رنگی از واقعیت به خود بگیرد، اما نباید از نقش شماری از اتباع سعودی و دیگر پیکارجویان اسلام‌گرا گذشت که به شکلی فزاینده وارد عراق می‌شوند، تا علاوه بر فرار از پیگرد قضایی در کشورهای خود، به صف نیروهای جهادی بپیوندند که عراق را جبهه جدیدی برای جهاد علیه آمریکا یافته‌اند.

باور کنیم که انفجار امروز باید در تاریخ بغداد دفن شود و به آینده کشانده نشود. آیا عراقی‌ها در معیارهایشان تجدیدنظر خواهند کرد؟

تحلیل: بله، تابوی تحلیل! نه برای سافت‌نیوز؛ برای هرم وارونه.

تحلیل کردن در سافت‌نیوز رایج است. تحلیل یکی از عناصر سافت‌نویسی است. اما در این کار افراط نکنید، کار دستتان می‌دهد.

- آیا در همین خبر تحلیل داشتیم؟
بله داشتیم. سه‌گونه هم داشتیم:
- ماشین محکومیت (تحلیل از طریق پس‌زمینه‌نویسی)

- «گرچه کارشناسان مشغول بررسی هستند که ... اما نوع انتخاب اهداف، خلاقیت در طراحی و اجرای عملیات انفجاری ... شماری از صاحب‌نظران را به اندیشه احتمال دست داشتن دخالت خارجی واداشته است.» (تحلیل از زبان یک منبع خبری دیگر)

- «گرچه هر حدس و گمانی در این زمینه می‌تواند رنگی از واقعیت به خود بگیرد، اما نباید از نقش شماری از اتباع سعودی و ...» (تحلیل از زبان راوی خبر) راستی شما که انتظار ندارید امروز با خواندن یک مقاله در باره نوشتن سافت‌نیوز همه چیز را در این زمینه فرا بگیرید و فردا هم جایزه پولیتزر روزنامه‌نگاری را بگیرید؟!!

من امیدوارم به‌زودی خواننده کتاب‌هایی باشم که همکارانمان در زمینه سافت‌نیوز

تألیف و ترجمه خواهند کرد.

حالا اجازه بدهید یک تیتربزنیم و کل خبر را یکجا داشته باشیم تا ببینیم چه از آب در آمده، هر چه از کار در آمده باشد خوب است!

خونین‌ترین روز بغداد

پیامی از اینترنت؛ رنگی از واقعیت

من در پایتخت عراق بودم، در قلب خونین‌ترین روز بغداد. هجده عراقی در آتش انفجار سوختند و نمی‌دانم چند مجروح را از میانه راه بیمارستان به گورستان شهر برده‌اند.

عبدالقادر سمیر ۶۳ ساله که شیشه‌های رستوران‌ش در اثر انفجار فروریخته دربارہ این انفجار که در ساعت ۱۱:۱۰ دقیقه صبح شنبه در ضلع شرقی میدان تحریر بغداد رخ داده، می‌گوید: «صدای فریادهای شوک انفجار را بیشتر کرد و من خودم چند مجروح را قبل از اینکه آمبولانس‌ها برسند با کمک مردم به بیمارستانی فرستادم.»

«هدف اصلی این انفجار یک کاروان نظامی بوده است» این را سخنگوی سفارت آمریکا در بغداد می‌گوید که به ماشین محکومیت تبدیل شده است. او دقیقی پس از انفجار، این بمب‌گذاری را محکوم کرد.

از هنگام تشکیل دولت جدید عراق، این کشور دستخوش موج حملات انتحاری قرار گرفته و در جریان این حملات تاکنون دست‌کم ۳۷۰ نفر کشته و صدها نفر مجروح شده‌اند.

«برادران شما از سازمان القاعده، یک خودروی بمب‌گذاری شده را در میدان تحریر در بغداد قرار دادند که منجر به انهدام چند خودرو اشغالگران و هلاکت شماری از نظامیان آنها شد.»

این سطور از بیانیه‌ای است که از سوی گروه تروریستی ابومصعب‌الزرقاوی در یک پایگاه اینترنتی منتشر شده و خبرگزاری فرانسه آن را از دبی مخابره کرده است. برای دستگیری ابومصعب‌الزرقاوی ۲۵ میلیون دلار جایزه تعیین شده است.

اما بشارالحسن عضو سازمان پزشکان بدون مرز و پزشک بیمارستانی که چند تن از مجروحان در آن بستری شده‌اند، می‌گوید: «تا به حال در چند کانون بحرانی جهان بوده‌ام، اما این قدر فاجعه پیاپی را در هیچ جا ندیده‌ام.»

راجر نواک، تحلیلگر امور خاورمیانه می‌گوید: «گرچه کارشناسان مشغول بررسی این نکته هستند که انفجار کار عوامل وفادار به دولت سابق صدام حسین بوده یا پیکارجویان اسلام‌گرای که احتمالاً با شبکه القاعده به رهبری اسامه بن لادن در ارتباط هستند، اما نوع انتخاب اهداف، خلاقیت در طراحی و اجرای عملیات انفجاری که با استفاده از وسایل مختلف صورت می‌گیرد؛ شماری از صاحب‌نظران را به اندیشه احتمال دست داشتن دخالت خارجی واداشته است.»

اگرچه هر حدس و گمانی در این زمینه می‌تواند، رنگی از واقعیت به خود بگیرد، اما نباید از نقش شماری از اتباع سعودی و دیگر پیکارجویان اسلام‌گرا گذشت که به شکلی فزاینده وارد عراق می‌شوند، تا علاوه بر فرار از پیگرد قضایی در کشورهای خود، به صف نیروهای جهادی بپیوندند که عراق را جبهه‌ای جدید برای جهاد علیه آمریکا یافته‌اند.

باور کنیم که انفجار امروز باید در تاریخ بغداد دفن شود و به آینده کشانده نشود. آیا عراقی‌ها در معیارهایشان تجدیدنظر خواهند کرد؟

حالا کنار فنجان، قوری‌تان را اضافه کنید. نوبت شماست که یک خبر فرضی را بنویسید. حتی اگر حوصله و وقتتان زیاد است دنبال من نباشید که درباره آنچه نوشته‌اید نظر بدهم. من از هرم وارونه هزاران نوستالژی دارم!!

این یادداشت برگرفته از منبع زیر است:
رسانه (فصلنامه مطالعاتی و تحقیقاتی و وسایل ارتباط جمعی)، سال شانزدهم، شماره پیاپی ۶۱، صص ۵۲-۴۳.